

ТКБ 8Т1

DOI:10.51844-2077-4990-2023-1-223-228

**МУРУРЕ БА
ЗИНДАГИНОМА ВА
ЭҶОДИЁТИ ҲАБИБ АҲРОРИ**

Исмоилова Дилором Ҳақбердиевна, унвонҷӯи кафедраи забон ва адабиёти тоҷики Донишкадаи омӯзгории Тоҷикистон дар шаҳри Панҷакент (Тоҷикистон, Панҷакент)

**КРАТКО О БИОГРАФИИ И
ТВОРЧЕСТВО ҲАБИБА
АҲРОРИ**

Исмоилова Дилором Ҳақбердиевна, соискатель кафедры таджикского языка и литературы Таджикского педагогического института города Пенджикента (Таджикистан, Пенджикент)

**A LOOK AT
THE BIOGRAPHY
AND WORKS OF HABIB
AHRORI**

Ismailova Dilorom Hakberdievna, claimant for candidate degree of Tajik Language and Literature Department of Tajik Pedagogical Institute of Penjikent (Tajikistan, Penjikent), E-mail: 928905888di@gmail.com

Вожаҳои калидӣ: Ҳабиб Аҳрорӣ, зиндагинома, тарҷума, ҳикоя, ёддошт, мақола, иқтибос, забон, мунаққид, осор

Дар мақола зиндагиномаи Ҳабиб Аҳрорӣ таҳқиқ ва арзёбӣ шуда, вежаҳои ҳаёт ва эҷодиёти ӯ муайян ва мушаххас гардидааст. Эҷодиёти Ҳабиб Аҳрорӣ ҳамчун тарҷумон, муҳаққиқи назария ва таърихи тарҷумаву ва осори бадеӣ, аз ҷумла ҳикоя, равишҳои асосии инкишофи мактаби тарҷумаи бадеӣ тоҷик нишон дода шуда, нақши ин мутарҷим ва нависанда дар ташиқули ва таҳаввули насри муосир муайян мешавад. Дар асоси санадҳои ҳаётӣ ва осори тарҷумавию бадеӣ мушаххас намудани чеҳраи ҳунарии Ҳабиб Аҳрорӣ мубрами мавзӯ ва аҳамияти онро ташиқ медиҳад. Мақсади таҳқиқ арзёбии вежаҳои зиндагиномаи Ҳабиб Аҳрорӣ ва мушаххас намудани равиши асосии ҷустуҷӯҳои ӯ дар тарҷумаи осори бадеӣ, назарияи тарҷума ва эҷоди ҳикоя, ёддошт ва мақола мебошад.

Ключевые слова: Ҳабиб Аҳрори, биография, перевод, рассказ, мемуары, статья, цитата, язык, критик, произведения

В статье рассматривается и дается оценка жизни и деятельности Хабиба Аҳрори, выявляются и уточняются особенности его биографии и творчества. Жизнь и творчество Хабиба Аҳрори как переводчика, исследователя теории, истории перевода и художественных произведений, в том числе рассказов, определяет основные подходы к развитию школы таджикского художественного перевода и роль этого переводчика и писателя в становление и эволюция современной прозы. выявление художественного лица Хабиба Аҳрори на основе документов его жизни и переводческих и художественных произведений составляет суть темы и ее важность. Цель исследования - оценить детали биографии Хабиба Аҳрори и уточнить основной подход его исследования в области перевода художественных произведений, теории перевода и создания рассказов, мемуаров и статей.

Keywords: Habib Ahrori, biography, translation, story, memoirs, article, quote. language, critic, works etc

The features of Habib Ahrori's biography and his works are studied, identified and clarified in this article. The life and the work of Habib Ahrori as a translator, researcher of the theory and the history of translation and literary works, including stories determines the main approaches to the development of the school of Tajik literary translation and the role of this translator and writer in the formation and evolution of modern prose. The essence of the topic and its importance are the identification of the literary image of Habib Ahrori on the basis of documents of his life and translations of his works. The purpose of the study is to evaluate the details of Habib Ahrori's biography and clarify the main approach of his research in the field of translation of literary works, theory of translation and the creation of stories, memoirs and articles.

Ҳабиб Аҳрорӣ аз зумраи адибон ва мутарҷимонест, ки дар солҳои сиёми садаи гузашта зери роҳбарии бевоситаи устод Айнӣ, бо ҳамроҳии шарикдарсонаш Абдусалом Дехотӣ ва Абдушукур Пирмуҳаммадзода [9, с.113] фаъолияти корӣ ва адабиятро дар синни ҳаҷдаҳсолагӣ, яъне соли 1931 дар Нашриёти давлатии Тоҷикистон, ки дар Самарқанд ташиқ шуда буд, оғоз карда, то охири рӯзҳои ҳаёташ дар хидмати адабиёти фарҳанги тоҷикӣ, бахусус соҳаи тарҷумаи бадеӣ будааст. Аммо аҳволу осори ин нависанда ва тарҷумаи осори илмиву адабӣ ихтисос ёфтааст, то ханӯз ба таври бояду шод арзёбӣ нагардидааст. Ҳол он ки таҳқиқ ва арзёбии

ҳаёт ва эҷодиёти Ҳабиб Аҳрорӣ ҳамчун тарҷумон, муҳаққиқи назария, таърихи тарҷума ва осори бадеӣ, аз ҷумла ҳикоя равишҳои асосии инкишофи мактаби тарҷумаи бадеии тоҷик ва нақши ин мутарҷим ва нависандаро дар ташаккул ва таҳаввули насри муосир муайян мекунад. Дар асоси санадҳои ҳаёти ва осори тарҷумавию бадеӣ мушаххас намудани чехраи хунари Ҳабиб Аҳрорӣ мубрамии мавзӯ ва аҳамияти онро ташкил медиҳад.

Дар бораи баъзе паҳлӯҳои зиндагии Ҳабиб Аҳрорӣ ба ҷузъ мақолоти донишномавӣ [Зс.217-218] ва хотироту ёддоштҳои адибон таҳқиқ густурда анҷом наёфтааст. Аз ин рӯ дар навиштаи ҳозир муруреро ба зиндагиномаву эҷодиёти Ҳ.Аҳрорӣ анҷом додем [4;5;6;7;8;9], ки албатта, муқаддамоти аҳроришиносии тоҷик хоҳад буд.

Ҳабиб Аҳрорӣ дар муҳите фаъолиятро оғоз намудааст, ки устод Айни ба он роҳбарӣ карда, бисёре аз ҷавонони хунарманди он рӯзгор, аз ҷумла Ҳамид Бақозода, Баҳром Ҳочизода, Лутфулло Бузургзода, Ҳабиб Юсуфӣ, Раҳим Ҳошим ва дигарҳо, ки ҳар кадоме дар пешрафти илму адаби тоҷикӣ хидмати бузург кардаанд, дар он муҳит парвариш ёфтаанд [8,с.118].

Ҳабиб Аҳрорӣ 15-уми августи соли 1913 дар шаҳри Самарқанд дар хонаводаи қаннод [6,с.78] таваллуд шуда, таълими аввалро аз “муаллими пухта ва дилсӯзе-Абдулқодир Шакурӣ..., ки асосгузори усули нави таълим дар мактабҳои тоинқилобии тоҷик” буд [9,с.113], гирифтааст. Дар мактаб ба ду забон-тоҷикӣ ва русӣ сабақ омӯхта бошад ҳам, таҳкурсии таълим барояш забони модарияш-тоҷикӣ будааст.

Дар нашриёт фаъолиятро “аввал аз рӯнавис қардан ва баъд дар мошинка чоп қардани асарҳои таҳриршуда” [9,с.113] оғоз намудааст. Ҳамчунон ки ҳамкораш Раҳим Ҳошим ёдовар мешавад, он “рӯзҳо барои вай марҳалаи аввали омӯзиш ва шиносӣ бо қори тарҷума ва таҳрир буданд. Дикқати ӯро дар дастнависе, ки рӯнавис мекард, ҷумла ва тарзи ифодае, ки нодуруст аст ва роҳи тасҳеҳу таҳрири ҷумла қалб мекард. Дикқат ба ҷузъиёти қори таҳрир аз ҳамин рӯзҳо дар вай пайдо шуда, баъдҳо яке аз принципҳои асосии қори амалии вай гардид” [9,с.113].

Маҳз дар ҳамин давра вай бо устод Айни қаробат пайдо карда, зеро назар ва роҳбарии бевоситаи ӯ ба қори таҳрир ва тарҷума пардохт. С.Айни, ки дар шинохтани истеъдод ва қороии инсонҳо фаросат ва хушёрӣ аҷиб дошт, ин ҷавони вазнин, камгап, дар иҷрои вазифа пурбардошт ва пухтакорро зеро назар гирифт ва қобилияти ӯро дарқ карда, роҳнамои фаъолияти эҷодияш шуд. Ба ин далел, Ҳабиб Аҳрорӣ бо ифтихор худро аз “шогирдони Айни” шумурда, дар як ёддошташ аз хидматҳои устод бо муҳаббат ёдоварӣ карда, аз ҷумла менависад: “Пеш аз ҳама гуфтан лозим аст, ки шахси ҳам дар қор ва ҳам дар зиндагӣ хеле боинтизом, интизомдӯст ва дар риояти он нисбат ба ҳар кас ниҳоят сарталаб ва саҳтгир будани устод Айниро бисёр қасон медонанд. Вақте ки ман дар аввали солҳои 30-ум дар шуъбаи дар Самарқанд будаи Нашриёти давлатии Тоҷикистон қор мекардам ва он вақт Айни муҳаррири нашриёт буданд, инро ба хубӣ мушоҳида кардаам. Дар идораи нашриёт як интизоми қатъие қорӣ буд, ки зоҳиран онро гӯё қасе муқаррар накарда буд. Мудири шуъба Алӣ Исмоилзода ба қавли ҳамқорон марди то як дараҷа “демократ” буд, ба ин маъно, ки дар риояти интизом қандон саҳтгирӣ намекард. Интизоми саҳт дар идора ба шарофати домулло Айни муқаррар шуда буд...” [1,с.63].

Маҳз дар ҳамин давра Ҳабиб Аҳрорӣ ба доираи таълим ва таъсири устод Айни мебарояд. Айни, ки ба шаҳодати Раҳим Ҳошим дар шинохтани истеъдод фаросати фавқулодае дошт, нафақат Ҳабиб Аҳрорӣ қавон ва камтаҷрибаро зеро роҳбарияш мегирад, балки таҳрири “Ғулмон” ва “Ёддоштҳо”-ро бовар карда ба ихтиёри ӯ мегузорад [1,С.73-74]. Маҳз дар ҳамин давра, яъне аз нимаи солҳои сиюм қарда, Ҳабиб Аҳрорӣ бо хидояти устод Айни дар тарҷумаи асарҳои бадеӣ қувва меозмояд ва қори аввалинаш дар ин замина қиссаи нависандаи англис Ч. Свифт “Гулливёр дар байни лилипутҳо” (1936), А.С.Пушкин “Нозирӣ истгоҳ” (1937), А. Толстой “Қалидҷаи тилоӣ” ва Н. Гогол “Мочароӣ Иван Иванович ва Иван Никифорович” (1940) буд, ки дар ҳамин давра анҷом дода шуд.

Вай баробари давом додани фаъолияти тарҷумонӣ ва муҳаррирӣ дар факултети забон ва адабиёти руси Донишқадаи омӯзгорӣ Тошқанд таҳсил карда, дар соли 1941 онро қатм мекунад. Дар ҳамин давра Нашриёти давлатии Тоҷикистон ба Душанбе меқӯҷад ва ӯ низ ба пойтахти тоҷикон омада, дар ин муассиса ба фаъолият идома медиҳад ва ба таҳриру тарҷума машғул мешавад. Вале шурӯи ғайримунтазираи Қанги Бузурги Ватанӣ мисли саҷҳо равшанфикри соҳибқаламу донишманд “миёни орзуҳояшро шикаст-ӯро ба қанг бурданд” [5] ва ӯ аз ибтидои соли 1942 ба дифои ватан барқост.

Муддате дар Омӯзишгоҳи ҳарбӣ таҳсил карда, баъди хатми он ба сифати кумандони батареяи артиллерии зиддитанк дар амалиёти ҷангӣ иштирок намуд. Ҳабиб Аҳрорӣ дар набардҳои барҳам додани муҳосираи Ленинград, fronti дуҷуми Беларусия ва муҳорибаҳо дар сарҳади Полша, Пруссия Шарқӣ ва озод намудани Кёнигсберг ва Дансиг ҷангида, ба сифати командири взвод ва батарея дар бисёр муҳорибаи пурдаҳшат, дар озод намудани ҷандин шаҳру деҳот ширкат карда, барои хидматҳои ҷангияш бо ордену медалҳо сарфароз гардида буд. Ӯ дар ҷараёни ҷангҳои шадиди Дансиг ҷароҳати вазнин бардошта, баъди муолиҷа дар бемористони низомӣ ҳамчунон ба фаъолияти ҷангиаш идома медиҳад. Хидматҳои Ҳабиб Аҳрорӣ дар мубориза бар зидди фашизм бо се ордени “Ҷанги Ватанӣ”, ордени “Ситораи сурх” ва ҳашт медал кадр карда шудаанд, ки далели кадршиносӣ аз ҷосупориҳо ва фидокориҳои ӯ дар роҳи озодии ватан аст.

Ҳабиб Аҳрорӣ, ки худ марди шикастанафс ва хоксоре будааст, ҳеҷ гоҳ дар бораи корномаҳои ҷангияш чизе нагуфта ва нанавиштааст. Фақат дар ёддошти “Боздиди охири” аз лаҳзаҳои воҳӯрияш бо шоири ҷанговар Ҳабиб Юсуфӣ нақл кардааст, ки баёнгари “душвориҳо, маҳрумиҳо, ба гушнагию ташнагию азобу уқубатҳо”-и майдони ҷанг тоб овардани ин ду каламкаш аст. Ӯ ба ҳукми тасодуф бо Ҳабиб Юсуфӣ дар fronti Ленинград воҳӯрданаширо чунин ба қалам додааст: “Дидам, ки даруни траншея дар рӯ ба рӯи як заминкан ба болои суффачаи хокӣ як марди ҳарбӣ сарҳам нишаста чизе менависад. Погони лейтенантӣ дорад, ба сараш пилоткаи нимдошт, дар сари синааш ордени “Ситораи Сурх” ва медали “Барои мудолиаи Ленинград”. Ман хеле наздик омада бошам ҳам, вай сар намебардошт, бинобар ин рӯяшро дурусттар дида наметавонистам. Мувофиқи тартиби муҷриати ҳарбӣ ҷои ба ман даркорино пурсидани шудам. Вай сар бардошт, якбора ҷаста аз ҷояш хест. Қалам дар дасташ, як варақ қоғазаш ба замин афтод, лекин ба қоғазӣ афтода нигоҳ ҳам накард. Ман мутаҳаййирона ба вай ҷашм дӯхта истодам, вай ҳам ба ман. Мо як муддат шах шуда мондем, чизе гуфта наметавонистем ва...якбора бе ҳеҷ гапу ҳарф худро ба оғӯши якдигар андохтем...Ман ба ҷашмонам бовар намекардам, намедонистам ин хоб аст ё ҳаёл...Ин лейтенант Ҳабиб Юсуфӣ буд” [2, С.76-77]. Баъди ин воҳӯрӣ онҳо, ки дар fronti Ленинград, дар ҳамсоягӣ қарор доштанд, ҷанд бор бо ҳам мулоқот мекунанд. Ҳабиб Аҳрорӣ баъди шунидани хабари “тир хӯрдан”-и Ҳабиб Юсуфӣ дигар ӯро намеёбад.

Ҳабиб Аҳрорӣ соли 1948 аз ҷанг баргашта, муддати ду сол ба сифати муҳаррири барномаҳои тоҷикии радиои Ўзбекистон фаъолият намуда, ибтидои солҳои панҷоҳум ба таври ҳамешагӣ ба Душанбе бармегардад ва солҳои 1950-1955-ум дар Нашриёти давлатии Тоҷикистон ҳамчун тарҷумони адабӣ ва сармуҳаррир фаъолият менамояд. Солҳои баъд, яъне аз соли 1956 то 1977 ба ҳайси ходими калони илмӣ ва мудири бахши тарҷумаи Пажӯҳишгоҳи таърихи партияи назди Кумитаи Марказии ҳизби коммунисти Тоҷикистон фаъолияти тарҷумонӣ ва муҳарририашро идома додааст. Дар ин давра ӯ дар баробари иҷрои вазифаҳои идорӣ, ба тарҷумаи осори нависандагони халқҳои Иттиҳоди Шӯравӣ ва ҷаҳон пардохта, намунаҳои беҳтарини ин адабиёти халқҳои шӯравиро ба тоҷикӣ баргардон намудааст, ки дар таърихи тарҷумаи бадеии тоҷик ҷойгоҳи хос доранд. Ӯ дар ин давра ҳамчунин осори К. Маркс, Ф. Энгелс ва В. И. Ленинро низ ба тоҷикӣ тарҷума, таҳрир ва ба ҷоп омода намудааст.

Ҳабиб Аҳрорӣ тарҷумон ва муҳаррири катории асарҳои классикони марксизм-ленинизм набуд. Вай баъди Сотим Улуғзода ба ин сектори тарҷума роҳбарӣ мекард ва тамоми кори ташкилии тарҷумаву таҳрир ва ба ҷоп омода кардани ин осорро бар ӯҳда дошт. Хидмати ӯ дар ин самт фақат ба таҳриру тарҷума маҳдуд намешавад, балки ӯ бо кӯшишу худфидоӣҳои маҳз дар ҳамин давра истилоҳоти иҷтимоию сиёсии забони тоҷикиро дар асосҳои илмӣ муайян карда, онро ба низом мебарорад. Дар шароити имрӯза ҳарчанд арзиши идеологии осори марксизму ленинизм коштааст, вале коре, ки Ҳабиб Аҳрорӣ дар роҳи ба низом овардани истилоҳоти сиёсию иҷтимоӣ анҷом дод, бо гузашти замониҳо ва тағйири сиёсатҳо аз даҳон нахоҳад монд, зеро кори анҷомдодаи ӯ ҷузъи фарҳанги маънавии миллат буда, як паҳлуи сохтори луғавӣ ва истилоҳии забони тоҷикиро ташаккул ва таҳаввул бахшидааст, ки имрӯз низ дар хидмати ҷомеа мебошад.

Аз солҳои сиёсии садаи бист то вопасин рӯзҳои ҳаёташ фаъолияти эҷодии Ҳабиб Аҳрорӣ дар самтҳои гуногун идома ёфтааст, ки муҳимтарини онҳо тарҷумонӣ, нависандагӣ, мунаққидӣ, луғатшиносӣ ва муҳаррирӣ буда, дар ин замина ӯ қорҳои мондагореро анҷом додааст.

Ин марди ба қавли Лоик, “аз табори оташ” ва “қаламкашу аламкаш” дар соли 1983 дунёи фониро тарк гуфта, ба Ҳақ мепайвандад ва дар қабристони Сарисийи шаҳри Душанбе мадфун

мегардад. Лоик катибаи зерро дар рӯзи чанозаи шодравон эҷод кардаст, ки дар санги гӯраш ҳақ шудааст:

*Равшандиле аз табори оташ будӣ,
Як умр қаламкашу аламкаи будӣ [7].*

Ин катибаи Лоик сарнавишти воқеии ин марди хунарро бозгӯ мекунад, ки воқеан ҳамчун яке аз қаламкашону аламкашони содиқ ва ҷонфидо дар тӯли солҳои фаъолияти эҷодияш, чи дар интихоби осори тарҷумавӣ, чи дар роҳи ҳифзи амонат дар тарҷума, чи дар посдорӣ ва поксозии забон, чи эҳёи равиши эътимодбахши луғатшиносӣ, таҳияи луғат ва пешрафти забон ва адабиёти тоҷикӣ хидмати содиқона кардааст.

Чунон ки ишора шуд, Ҳабиб Аҳрорӣ фаъолияти корияшро аз муҳаррирӣ дар Нашриёти давлатии Тоҷикистон, ки он вақт дар Самарқанд таъсис ёфта буд, оғоз карда ва маҳз дар ҳамин давра зери роҳбарии бевоситаи устод Айнӣ ба кори тарҷумаи бадеӣ даст задааст. Яъне то охири умр ӯ дар тарҷума, таҳрир, назария ва нақди тарҷума, луғатшиносӣ ва таҳияи луғат сахим будааст. Дар поёни умр нахустин маҷмӯаи ҳикояву ёддоштҳо ва мақолаҳошро низ бо номи “Тӯйхӯрии мӯсафедон” ба ҷоп расонд, ки далели дар соҳаи эҷоди насри бадеӣ маҳорати комил доштани ӯ мебошад.

Ҳабиб Аҳрорӣ фаъолияти тарҷумонияшро, чунон ки ишора шуд, аз тарҷумаи намунаи адабиёти ҷаҳон-қиссаи нависандаи англис Ч. Свифт “Гулливёр дар байни лилипутҳо” оғоз кардааст, ки далели аз ибтидо дар ин замина тобеи равиши ҳоси интихоби тарҷумаи осори бадеӣ будани ӯст. Ба баёни дигар, ӯ дар интихоби асари тарҷумавӣ зери таъсири идеологияи расмӣ давр, пеш аз ҳама, ба моҳияти иҷтимоии ин гуна осор ва ҷанбаи бадеии он эътибор додааст. Ин равиши интихоб зери таъсири сиёсати расмӣ ҳукумати шӯравӣ сурат мегирифт ва табиист, ки ҳеч қаламкаше берун аз он пой гузоштан наметавонист. Бо вучуди маҳдудиятҳои ғоявӣ Ҳабиб Аҳрорӣ фаротар пой гузошта, дар давоми фаъолияти эҷодияш намунаҳои бехтарини адабиёти ҷаҳон ва халқҳои шӯравиро ба забони тоҷикӣ тарҷума намуд, ки илова ба он чи дар боло зикр кардем, метавон аз осоре мисли “Ҷанг ва сулҳ”-и Л. Н. Толстой, “Шинел”-и Н. В. Гогол, “Торумор” ва “Гвардияи ҷавон”-и А. Фадеев, “Қисмати одам”-и М. Шолохов, “Рӯ ба рӯ”, “Чашми шутур” ва “Муаллими нахустин”-и Ч. Айтматов, “Корвон сӯи офтоб меравад”-и А. Олимҷонов, ҳикояҳои Алфред де Мюссе, “Гаврош”-и Виктор Гюго, “Дуэл”, “Дарбадар”, Ги де Мопассан-и Оноре де Балзак “Полковник Шабер”, Волтер “Кандид”, Стендал “Ванино Ванини”, Б. Полевой “Охирин рӯзи Матвей Кузмин”, ҳикояҳои И. Тургенев, А. Толстой, М. Горкий, А. Чехов, повестҳои Ф. Достоевский “Неточка Незванова”, Гафур Ғулом “Ҷангара”, “Ёдгор”, ҳикояҳои И. Шамякин “Баҳорон”, А. Баужа “Хиёнат”, А. Потюс “Меҳмони дермонда”, Ф. Пстрак “Бозгашт”, драмаҳои Н. В. Гогол “Муфаттиш”, М. Карим “Шаби гирифтани моҳ” ва ғайраҳо ёд кард.

Мурури кӯтоҳе ба мазмун ва мундариҷаи осори тарҷумакардаи ӯ нишон медиҳад, ки Ҳабиб Аҳрорӣ “дар мавриди интихоби асари тарҷумашаванда диду назари ҳоси худро” дошта, “аз ҷониби ӯ ғолибан асарҳое ба забони тоҷикӣ тарҷума гардидаанд, ки арзиши баланди башарпарастӣ доранд” [4]. Дар ҳамин замина фаъолияти тарҷумонии ӯро метавон ба ду давра тақсимбандӣ кард, ки давраи аввал аз солҳои сиёму то панҷоҳуми садаи гузашта ва давраи дувум баъди солҳои панҷоҳумро дар бар мегирад. Ҳар ду давра бо хусусиятҳои ҳоси интихоб ва савияи тарҷума бо ҳам фарқ дошта, яке дигареро тақмил бахшидааст.

Ба ин тартиб, осори тарҷумакардаи Ҳабиб Аҳрорӣ, ки миқдори умумияшон беш аз 150 аст, бо сифати худ дар таърихи тарҷумаи бадеии тоҷикӣ ҷойгоҳи ҳос дошта, ҷеҳраи ӯро ҳамчун тарҷумони хунарманд ва амонатнигаҳдор дар фаросӯи таърих зинда медорад. Аксари тарҷумаҳои ӯро муҳаққиқони соҳа “корномаи беназир” ва “ҷузъи сарвати маданияи халқи тоҷик” [4] шинохтаанд. Аз ҷумла Р. Ҳошим ва И. Келдиев дар мақолаи “Инсони зариф ва коршинос” навиштаанд, ки “Мазияти асосии тарҷумаҳои Ҳабиб Аҳрорӣ, пеш аз ҳама, дар ин аст, ки ин асарҳоро хонандаи тоҷик чун асари ба тоҷикӣ навишташудае меҳонад ва завқ мебарад. Нағз донишмандони ҳар ду забон, диққат ба нозуқиҳои услуби ниғориши нависанда, роҳ надодан ба шитобкорӣ, ки яке аз хусусиятҳои табиати ӯст, серталабӣ нисбат ба худ, дарег надоштани меҳнат аз омилҳои асосии муваффақияти ӯ дар кори тарҷума ба шумор меравад” [9, с. 114].

Ба ҷуз тарҷумаи осори бадеӣ Ҳабиб Аҳрорӣ ба эҷоди ҳикоя ва ёддошт низ машғул будааст. Ҳарчанд ҳикояҳои ӯ, аз ҷумла ҳикояҳои ҳаҷвияш, хеле пештар дар маҷаллаҳои “Садои Шарқ” ва “Хорпуштак” ҷоп шудаанд, вале шикастанафсияш ба ӯ иҷоза надодааст, ки онҳоро зудтар дар шакли китоб ба ҷоп расонад. Фақат соли 1984, баъди аз дунё гузаштанаш аввалин китоби

ҳикояҳо, ёддоштҳо ва мақолаҳои ӯ зери унвони “Тӯйхӯрии мӯйсафедон” ба чоп расидааст, ки ҳикояҳои “Тӯйхӯрии мӯйсафедон”, силсилаи “Аз ҳикояҳои Қорӣ-поччо”, “Чақ-чақи кӯчагӣ”, “Гапҳои ғалатӣ”, “Воҳӯрии ошолуд”, дар маҷмӯъи нуздаҳ ҳикоя, ҷаҳор ёддошт ва се мақолаи ӯро дар бар мегирад.

Ҳама ҳикояҳои ки дар ин китоб омадаанд, воқеиянд. Нависанда воқеиятҳои тасвир кардааст, ки хонанда дар зиндагии ҳаррӯза такрор ба такрор дидааст ва онҳо чузбе аз урфу одати мардум ва намоёнгари ахлоқу одоби онҳо шудаанд. Ҳабиб Аҳрорӣ ҳамин воқеаҳои маъмулӣ ва дар назари аввал ба ҳама ошно бо қамоли маҳорат ва услуби ҷолиб тасвир карда, ба ин васила дидгоҳҳои ахлоқияшро ироа мекунад. Тасвири бозарофат, кинояомез ва ҳолнамо ваъи рӯҳиву ахлоқии шахсиятҳои ҳикояҳояшро ба хонанда нишон дода, ӯро воқеиятдор, ки ба кирдори шахсиятҳо ҳолисона баҳо диҳад.

Ҳикояи Ҳабиб Аҳрорӣ “Тӯйхӯрии мӯйсафедон”, ки унвони китоб низ аз он гирифта шудааст, тарзи хоси таҳқиқро дар насри ӯ мушаххас месозад. Ин тарзи нигориш ҳарчанд дар насри тоҷикӣ собиқа дошт, дар тарзи нигориши Ҳабиб Аҳрорӣ махсусиятҳои худро дорад. Ин гуна ҳикояҳо як навъи воқеанависӣ бошанд ҳам, имкони шахси ноқил воқеиятро ба образ табдил дода, чеҳраи асли ва моҳияти ахлоқии амалу кирдори шахсиятҳои ин гуна ҳикояҳоро ошкор менамояд. Нақли бозарофат, истехзоомез ва кинояву таъризи аз бозёфти ҳунарии нависанда дар эҷоди ин гуна ҳикояҳо, ки воқеан бо мазмун ва дарунмояи худ диққатангезанд.

Силсилаи “Аз ҳикояҳои Қорӣ-поччо” низ бо мазмуну мундариҷа ва тарзи тасвир ҷолиби диққат буда, ваъи ахлоқии ҷомеаро бо қамоли маҳорат ба тасвир гирифтаанд. Ин силсила аз ҳикояҳои гуногун иборат буда, ҳар кадоме номи алоҳида ва мазмуну дарунмояи хоси худро дорад.

Дар китоби зикршуда ёддоштҳои “Ҳотираи устод”, “Бозиди охири”, “Марди соҳибдил” ва “Донишманди мумтоз” низ чоп шудаанд, ки робита ва ҳамкорихояшро бо устод Айнӣ, Ҳабиб Юсуфӣ, Ҳасан Ирфон ва Раҳим Ҳошим инъикос кардаанд. Ин ёддоштҳо паҳлуҳои норавшани зиндагии Ҳабиб Аҳрорӣ ва шахсиятҳои дигарро ба хонанда менамоёнанд, ки арзиши шарҳиҳолӣ дошта, робитаҳои ӯро бо муҳити адабию фарҳангӣ нишон медиҳанд.

Ҳабиб Аҳрорӣ дар бораи бурду боҳти баъзе осори тарҷумашуда, таърих ва назарияи он низ мақолаҳои ҷудогона навиштааст, ки дар шинохти ҷараёни тарҷумаи бадеӣ ва равишҳои мусбату манфии он муҳим ба назар мерасанд. Аз ҷумла мақолаҳои ӯ “Сухбат аз санъати тарҷума”, “Кори эҷодӣ ё як навъ касби одӣ?”, “Ба муқобили формализм дар кори тарҷума” ва ғайра ҳарфи ҷиддӣ ва мондагор дар боби таърих ва нақди тарҷумаи бадеӣ буда, барои рушди соҳа ва баргараф карани нуқсонҳои мавҷуд дар ин самт ҳанӯз ҳам арзишманд мебошанд.

Аз таҳқиқ ва таҳлили қиёсии анҷомгирифта метавон ба ин натиҷа расид, ки зиндагии Ҳабиб Аҳрорӣ аз ибтидо то поёни умраш намунаи тавоноии инсонӣ ҷӯё ва ҳунарманд буда, дар шахси ӯ қобилият ва имконоти мутарҷим, муҳаққиқи таърих ва назарияи тарҷума ва нависанда таҷассум ёфтааст. Ӯ бо саъю талош тавонистааст, ки дар ташаккул ва таҳаввули мактаби тарҷумаи бадеии тоҷикӣ саҳм гузошта, намунаҳои беҳтарини осори адибони ҷаҳонро ба тоҷикӣ тарҷума кунад ва ба ин васила, аввалан иртиботи адабиёти тоҷикро бо адабиёти дигар барқарор, сониян ба афзудани ғанои дохилӣ ва савияи ҳунарии он низ мусоидат намояд.

Фаъолияти тарҷумонии ӯ махсусиятҳо, равишҳо ва усулҳои касбии мактаби тарҷумаи бадеии тоҷикӣро шакл дода, дар айни замон сабки фардии ӯро, ки ҳифзи амонати нусхаи асл аз имтиёзоти он аст, мушаххас менамояд. Эҷоди ҳикоя, ёддошт ва мақолаҳо низ чузъи фаъолияти эҷодии ӯ буда, чеҳраи ӯро ҳамчун адиби воқеанигору ҳунарманд ва муҳаққиқи дақиқназару ҳолшинос барои хонанда зинда медорад.

ПАЙНАВИШТ:

1. Аҳрорӣ, Ҳ. Ҳотираи устод / Ҳ. Аҳрорӣ. Тӯйхӯрии мӯйсафедон. – Душанбе: “Ирфон”, 1984. – С. 63 – 74.
2. Аҳрорӣ, Ҳ. Бозиди охири / Ҳ. Аҳрорӣ. Тӯйхӯрии мӯйсафедон. – Душанбе: Ирфон, 1984. – С. 74-90.
3. Бехбудӣ, М. Аҳрорӣ / М. Бехбудӣ // Энциклопедияи адабиёт ва санъат. – Душанбе: “Ирфон”, 1981. – С. 217-218.
4. Зайниддинов, М. Марди майдони сухан / М. Зайниддинов // Адабиёт ва санъат. – 2013. – 5-уми август.
5. Кӯҳзод, Ӯ. Рӯи гарм ва сухани нарм / Ӯ. Кӯҳзод // Адабиёт ва санъат. – 2013. – 11-уми сентябр.

6. Левин, М. Писатели Таджикистана. Краткие биографические справки, 4-е издание, исправленное и дополненное / М. Левин, А. Маниёзов. – Душанбе: Ирфон, 1986. – С.78-80.
7. Расулӣ, Х. Аз табори оташ / Х. Расулӣ // Ҷумҳурият. – 2013. – 8-уми июн.
8. Ҳошим, Р. Ҳабиб Юсуфӣ / Р. Ҳошим. Сухан аз устодон ва дӯстон. – Душанбе: “Ирфон”, 1971. – С. 117-127.
9. Ҳошим, Р. Инсони зариф ва коршинос/Р.Ҳошим,И.Келдиев// Садои Шарқ.-1983.-№ 6.-С.113-117.

REFERENCES:

1. Ahrori, H. Master's memory / H. Ahrari. The Wedding of elderly. - Dushanbe: Irfan, 1984. - P.63-74.
2. Ahrori, H. The last visit / H. Ahrari. The Wedding of elderly. - Dushanbe: "Irfan", 1984. - P.74-90.
3. Behbudi, M. Ahrori / M. Behbudi // Encyclopedia of Tajik literature and art - Dushanbe: Irfan, 1981. - P. 217-218.
4. Zainiddinov, M. Man of the field of speech / M. Zainiddinov // Literature and art. - 2013. - August 5.
5. Kuhzod, U. Warm face and gentle speech / U. Kuhzod // Literature and art. - 2013. - September 11.
6. Levin, M., Maniezov, A. Writers of Tajikistan. Brief biographical notes, 4th edition, revised and enlarged / M. Levin, A. Maniezov. - Dushanbe: Irfon, 1986. - P.78-80.
7. Rasuli, Kh. From the ax of fire / Kh. Rasuli // Jumhuriyat. - 2013. - June 8.
8. Hashim, R. Habib Yusufi / R. Hashim. Speech of teachers and friends. - Dushanbe: Irfan, 1971. - P.117-127.
9. Hashim, R.I. An elegant and expert person / R. Hashim, I. Keldiev // Voice of the East. - 1983. - No. 6. - P.113-117.